

PLAN FOR ET TRYGT OG GODT PSYKOSOSIALT BARNEHAGEMILJØ

INNHOLD

Plan for et trygt og godt psykososialt barnehagemiljø	2
Innledning	2
Handlingsplanens hensikt og mål	3
Utarbeidelse og vedlikehold av planen	4
Lovgrunnlaget	4
Definisjon	6
Nulltoleranse og forebyggende arbeid	7
Nulltoleranse	7
Forebygging	8
Utdypende forklaringer til § 41	8
Et godt barnehagemiljø	10
Personalet	10
Foreldresamarbeid	12
Aktivitetsplikt der barn ikke har et trygt og godt barnehagemiljø	13
Aktivitetsplikt	13
Plikt til å følge med	15
Plikt til å melde fra	16
Plikt til å undersøke	17
Plikt til å sette inn tiltak	18
Plikt til å utarbeide en skriftlig plan	20
Skjerpet aktivitetsplikt hvis en ansatt i barnehagen krenker et barn	21
Systematisk arbeid	23
Referanser og kilder	24
Lovverk	24
Grunnlagsdokument og veiledere	24
Bøker	24
Artikler og rapporter	25
Nettsider	25
Nyhets saker	25
Idébank	26

PLAN FOR ET TRYGT OG GODT PSYKOSOSIALT BARNEHAGEMILJØ

INNLEDNING

Det skal være nulltoleranse for mobbing og krenkelser i Sandefjordbarnehagen. Et godt psykososialt miljø er avgjørende for barns læring og trivsel. Mobbing og krenkelser i barnehagen kan være vanskelig å avdekke, men forskning viser at et bevisst personale som har høy relasjonskompetanse evner både å avdekke og forebygge mobbing.

Barnehageloven stiller klare forventninger til barnehagens forpliktelser til å skape et trygt og godt fysisk og psykososialt læringsmiljø for barn. Barnehagen skal være en helsefremmende og forebyggende arena og skal handle raskt og ta de grep som er nødvendige for å forhindre og stoppe mobbing og mobbelignende atferd.

Viktige lovendringer i barnehageloven trer i kraft 01.01.2021, og gjelder følgende:

- Krav om nulltoleranse mot krenkelser
- Plikt til å gripe inn mot krenkelser
- Plikt til å arbeide forebyggende med barnehagemiljøet
- Aktivitetsplikt der barn ikke har et trygt og godt barnehagemiljø
- Lovfesting av prinsippet om barnets beste
- En endring i barns rett til å bli hørt
- Internkontroll i barnehagene

Dette dokumentet bygger på Lovvedtak 132 (2019-2020), Innst. 302 L (2019-2020), jf. Prop. 96 L (2019-2020), samt orientering gitt av departementet 15.10.2020.

Sandefjord kommunes plan for et trygt og godt psykososialt barnehagemiljø er et verktøy for alle kommunale og private barnehager i arbeidet med å forebygge og forhindre krenkende ord og handlinger i barnehagen, samt for å oppfylle aktivitetsplikten der barn ikke har et trygt og godt barnehagemiljø.

Barnehagenes plikter skal fortsatt ta utgangspunkt i og bygge videre på de prinsippene og føringene som er gitt i rammeplanen. Planen har fokus på forebygging, og legger stor vekt på de ansattes arbeid med egne verdier, holdninger og handlinger for å skape et miljø som legger til rette for vennskap og fellesskap.

Det er i tillegg utarbeidet forslag til prosedyrer og idebank med ressurser til bruk for barnehagene, både i arbeidet med forebygging og når aktivitetsplikten trer inn (se vedlegg).

HANDLINGSPLANENS HENSIKT OG MÅL

Mål

Sikre at alle barn har et trygt og godt psykososialt barnehagemiljø

For å skape gode vilkår for trivsel må man arbeide helhetlig, langsiktig og systematisk med miljøet og kulturen i barnehagen. Trygge voksne som har kompetanse, mot og vilje til å arbeide forebyggende, til å avdekke og motvirke krenkende handlinger og til å følge opp at tiltakene virker er de viktigste faktorene i dette arbeidet.

For å skape et trygt og godt psykososialt barnehagemiljø må barnehagene:

- Arbeide systematisk og kontinuerlig med miljøet og kulturen i barnehagen.
- Ha en tydelig ledelse som følger opp arbeidet både med forebygging og oppfølging.
- Bruke tid i personalgruppen på refleksjon rundt barnehagens samfunnsmandat og den enkelte ansattes ansvar.
- Ha foreldre som snakker positivt hjemme om barnehagen, de ansatte og alle barna i barnehagen.

Forskningsrapporten [Å bli utsatt for mobbing](#) viser at mobbing har sammenheng med et bredt spekter av helseproblemer og sosiale vansker. Det øker risikoen for:

- nedsatt selvtillit
- ensomhet
- emosjonelle plager som depresjon og angst
- psykosomatiske problemer som for eksempel hodepine, magesmerte, ryggsmerte, kvalme, anspenhet og søvnproblemer
- selvmordstanker og selvmordsforsøk
- psykotiske symptomer
- posttraumatisk stress-symptomer
- atferdsproblemer og rusmiddelbruk

Mobbing kan ha alvorlige konsekvenser både for den som blir mobbet og for den som mobber. Les mer om konsekvenser og symptomer på mobbing hos [Læringsmiljøsentret](#).

UTARBEIDELSE OG VEDLIKEHOLD AV PLANEN

Planen er utarbeidet av en arbeidsgruppe ledet av barnehagemyndigheten:

Janne Nystrand, styrer Østerøy Naturbarnehage
 Inger Henriksen, pedagogisk leder Olaløkka barnehage
 Birgitte Kløw Askedalen, assisterende styrer og barnehagelærer Smiehavna Gårdsbarnehage
 Hege Reielsen, styrer Ringkollen barnehage
 Ellen Charlotte Holtan, rådgiver Barnehagemyndigheten

Planen legges inn i Sandefjord kommunes internkontrollsystem og vurderes årlig av barnehagemyndigheten. Eventuell revisjon av planen gjøres i samarbeid med kommunale og private barnehager.

LOVGRUNNLAGET

FNs barnekonvensjon omhandler blant annet barnets rett til utvikling, medvirkning, ikke-diskriminering, omsorg, beskyttelse og selvrealisering, og et oppvekst- og læringsmiljø uten mobbing.

Barnehageloven § 1 (formålsparagrafen) sier at barnehagen skal i samarbeid og forståelse med hjemmet ivareta barnas behov for omsorg og lek, og fremme læring og danning som grunnlag for allsidig utvikling. Videre defineres det hvilke verdier som skal ligge til grunn for et godt barnehagemiljø. Barnehagens verdigrunnlag skal formidles, praktiseres og oppleves i alle deler av barnehagens pedagogiske arbeid. Dette presiseres og utdypes i Forskrift om rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver (rammeplanen).

Barnehageloven kapittel 2 har regler om barn og foreldres medvirkning. Disse reglene er utdypet i rammeplanen og skal sikre at det er et godt samspill mellom barnehageeier, de ansatte, foreldre og barn, blant annet for å sikre et godt barnehagemiljø.

I arbeidet med et trygt og godt barnehagemiljø er anerkjennelse av barns opplevelse og medvirkning et grunnleggende prinsipp. Barn skal bli tatt på alvor av profesjonelle voksne som tar ansvar for å følge opp saken når de forteller hvordan de har det. I barnehageloven § 3 første ledd er det nå lovfestet at barn har rett til å gi uttrykk for sitt syn «i saker som gjelder dem selv». I nytt § 3 fjerde ledd lovfestet det at **barnets beste** skal være et grunnleggende hensyn i alle handlinger og avgjørelser som gjelder barn.

Forskrift om miljørettet helsevern i barnehager og skoler mv. har som formål å bidra til at miljøet i barnehagen fremmer helse, trivsel, gode sosiale og miljømessige forhold, samt forebygge sykdom og skade. Forskriften § 12 stiller krav til at «virksomheten skal fremme trivsel og gode psykososiale forhold.»

Personvernforordningen – forordning (EU) 2016/679 – er innlemmet i EØS-avtalen og gjennomført i norsk rett gjennom personopplysningsloven. Loven og forordningen gir regler for behandling av personopplysninger. Barnehagene behandler personopplysninger om barna blant annet i forbindelse med opptak, oppfyllelse av rettigheter til f.eks. spesialpedagogisk hjelp, tegnspråkopplæring og tilrettelegging grunnet nedsatt funksjonsevne, og i kontakten mellom barnehagen og foreldrene. Det blir også behandlet særlige kategorier av personopplysninger som f.eks. helseopplysninger. Rettslig grunnlag for behandlingen av personopplysningene er

personvernforordningen artikkel 6 nr. 1 bokstav e) og med supplerende grunnlag i barnehageloven.

Personvern og taushetsplikt

Personvern handler om retten til et privatliv og retten til å bestemme over egne personopplysninger (personopplysningsloven og GDPR). Taushetsplikt medfører en plikt til å hindre at uvedkommende får tilgang til taushetsbelagte opplysninger (forvaltningsloven §§ 13-13e). Bestemmelsene om personvern og taushetsplikt gir rammene for hvordan styrer skal gjennomføre en saksbehandling som ivaretar personvernet og taushetsplikten for de involverte, både barnet, den som melder og den som blir meldt.

Opplæringsloven kapittel 9 A regulerer elevenes skolemiljø. Departementet legger til grunn at begrepet krenkelse skal forstås på samme måte som på skolefeltet og viser i denne sammenheng til forståelsen som er lagt til grunn i NOU 2019:23 *Ny opplæringslov*.

Endringer i barnehageloven

I nytt kapittel 8 i barnehageloven om psykososialt barnehagemiljø, som trer i kraft 01.01.2021, lovfestes følgende:

- § 41 Nulltoleranse og forebyggende arbeid
- § 42 Plikt til å sikre at barnehagebarna har et trygt og godt psykososialt barnehagemiljø (aktivitetsplikt)
- § 43 Skjerpet aktivitetsplikt dersom en som arbeider i barnehagen krenker barn

Plikten til å «gripe inn» etter § 41 er knyttet til krenkelser som den ansatte selv er vitne til, og som fortsatt pågår. Aktivitetsplikten etter §§ 42 og 43 er knyttet til spørsmål om barnet har et trygt og godt psykososialt barnehagemiljø.

Bakgrunn for de nye bestemmelsene:

- NOU 2015: 2 *Å høre til. Virkemidler for et trygt psykososialt skolemiljø*
- Prop. 1 S (2015-2016): Barnehagene skal være inkludert i regjeringens arbeid mot mobbing
- Meld. St. 19 (2015-2016) *Tid for lek og læring –bedre innhold i barnehagene:*
«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om egen lovhjemmel om et trygt omsorgs-og læringsmiljø, jf. opplæringsloven §9a.»

Mobbeombud

Høsten 2018 ble det etablert en nasjonal ordning med fylkesvise mobbeombud for alle barn og elever i barnehage og grunnskole. [Mobbeombudet i Vestfold og Telemark](#) er tilgjengelig for alle som ønsker hjelp eller veiledning i saker der barn eller elever opplever å ikke ha det trygt og godt i sitt barnehage- eller skolemiljø.

DEFINISJON

Det psykososiale miljøet i barnehagen består av psykologiske og sosiale forhold, og samspillet mellom dem. Psykososial helse forbindes med opplevelser av trygghet, mestring, nærhet og livsglede. Tilhørighet og trygghet er avgjørende faktorer for små barns naturlige utvikling, og disse behovene dekkes i stabile, positive relasjoner med andre barn og voksne.

Begrepet mobbeatferd blir brukt om barnehagebarns negative handlinger overfor hverandre. Barna prøver seg fram med ulike sosiale strategier. Begynnende mobbeatferd kan føre til etablerte sosiale mønstre hvor det foregår mobbing også blant små barn.

Personalet skal forebygge, stoppe og følge opp diskriminering, utestenging, mobbing, krenkelser og uheldige samspillsmønstre. Krenkelser kan være direkte ord og handlinger, men også baksnakking, utfrysing, ryktespredning eller andre handlinger som gjør at barn opplever utrygghet, ubehag eller ikke føler seg inkludert i fellesskapet. Det kan være både barn og voksne som krenker.

Krenkelsesbegrepet er objektivt i den forstand at det må bero på en helhetlig vurdering om noe er en krenkelse, ikke bare det enkelte barns opplevelse. Det vil likevel ikke nødvendigvis være en lik terskel for alle barn. For eksempel kan barnas alder ha betydning for hvilke handlinger og ytringer som anses å være krenkende.

Hva som er krenkelser, og hvor grensen går mellom krenkelser og uskyldig fleip, ubetenksom atferd eller irettesetting, krever diskusjon. Barnehagene bør diskutere grensen mellom hva som er en krenkelse og hva som er kritikk, uenighet eller grensesetting som et barn bør tåle.

Mobbing defineres på ulike måter, og forståelsen av begrepet er under utvikling. Forskning knyttet til barnehagebarn har gitt oss flere perspektiver på mobbing. I denne planen vektlegges følgende definisjon:

Mobbing av barn i barnehagen er handlinger fra voksne og/eller andre barn som krenker barnets opplevelse av å høre til og være en betydningsfull person for fellesskapet. (Lund, 2015 s. 45.)

Direkte mobbing kan være fysisk eller verbal: Dytting, slag, truing, erting, tilrop, latterliggjøring og lignende. Indirekte mobbing i barnehagen handler ofte om utestengelse fra fellesskapet i lek og aktiviteter: snu ryggen til, la være å svare og lignende.

NULLTOLERANSE OG FOREBYGGENDE ARBEID

Barnehageloven § 41: Nulltoleranse og forebyggende arbeid

Barnehagen skal ikke godta krenkelser som for eksempel utestenging, mobbing, vold, diskriminering og trakassering. Alle som arbeider i barnehagen, skal gripe inn når et barn i barnehagen utsettes for slike krenkelser.

Barnehagen skal forebygge tilfeller hvor barn ikke har et trygt og godt barnehagemiljø ved å arbeide kontinuerlig for å fremme helsen, trivselen, leken og læringen til barna.

NULLTOLERANSE

Nulltoleranse mot mobbing, utestenging, trakassering, diskriminering og andre krenkelser

- Barnehagen skal ikke godta krenkelser som for eksempel utestenging, mobbing, vold, diskriminering og trakassering.
- Gjelder ord og handlinger fra både barn og de som jobber i barnehagen.
- Omfatter ytringer eller handlinger som er nedverdiggende eller integritetskrekkende.
- Omfatter både aktive handlinger og verbale uttrykk og mer passiv opptreden som utestenging, isolering og baksnakking.
- Gjelder situasjoner der personalet objektivt sett kan fastslå at det foreligger en krenkelse, altså basert på en helhetlig vurdering. Barnets opplevelse alene er ikke avgjørende. Personlige forhold ved det enkelte barn har betydning for vurderingen, for eksempel kjønnsuttrykk, funksjonsevne eller atferdsvansker.
- Barnehagen har lav terskel for hva som er krenkelser fordi barn er mer sårbare enn voksne.
- Barn kan ha ulike opplevelser av samme type hendelser.
- Samtidig kan barn bli irettesatt av voksne eller oppleve uenighet uten at det trenger å være en krenkelse. Selv om det ikke er en krenkelse objektivt sett, har barnehagen en plikt til å sette inn tiltak hvis et barn ikke opplever et trygt og godt barnehagemiljø (aktivitetsplikten).

Plikt til å gripe inn for å hindre krenkelser

- Alle som arbeider i barnehagen skal gripe inn når et barn utsettes for krenkelser.
 - Krenkelsesbegrepet er objektivt.
 - Gjelder der en ansatt selv ser at et barn blir utsatt for en krenkelse.
 - Handlingen er rettet mot en situasjon som pågår der og da.
 - Kan for eksempel være å stanse, korrigere eller veilede barn som krenker andre barn.
 - Skal gjøres på en måte som ikke er stigmatiserende for barna, og som ivaretar alle de involverte barna på en god måte.
-

FOREBYGGING

Plikt til forebyggende arbeid

- Barnehagen skal forebygge tilfeller hvor barn ikke har et trygt og godt barnehagemiljø ved å arbeide kontinuerlig for å fremme helsen, trivselen, leken og læringen til barna.
- Løfte fram det forebyggende arbeidet i loven.
- Målet er å unngå situasjoner der aktivitetsplikten inntreffer.
- I rammeplanen stilles det allerede flere krav til barnehagen som handler om å fremme et godt barnehagemiljø.

UTDYPENDE FORKLARINGER TIL § 41

Barnehagen skal ikke godta krenkelser

Første ledd innebærer at barnehagen ikke skal godta at barn blir utsatt for krenkelser i barnehagen. I loven er det tatt inn eksempler på krenkelser som barn kan utsettes for, og som barnehagen ikke skal godta. Det er ikke en fullstendig oppramsing.

Krenkelser kan omfatte direkte handlinger og verbale uttrykk rettet mot barn (ord og handlinger), men også mer indirekte krenkelser som utestenging, isolering og baksnakking. Når det gjelder utestenging, må det i mange tilfeller dreie seg om gjentatt utestenging av samme barn for at det skal være omfattet av kravet om nulltoleranse. Det kan for eksempel skje at barn som er godt i gang med en lek, ikke tar nye barn med i leken. En slik situasjon vil i utgangspunktet ikke være utestenging som er omfattet av kravet om nulltoleranse, med mindre det skjer gjentatte ganger overfor det samme barnet. Hvis årsaken til at barn utestenger et annet barn er diskriminering eller trakassering, eller at situasjonen på annen måte er nedverdiggende eller integritetskrenkende for det aktuelle barnet, vil dette være annerledes.

Det skal ikke være en høy terskel for hva som anses som krenkelser som barn kan utsettes for, og som barnehagen ikke skal godta. Barn er mer sårbare enn voksne, og når de er i barnehagen, er de i en situasjon som de er pålagt å være i. Det er likevel ikke slik at enhver kritisk ytring eller uenighet mellom barna er ment å omfattes. Det er en del av barnehagens oppgaver å lære barna å tenke kritisk og kunne akseptere og respektere ulike meninger og overbevisninger. Barnehagebarn kan bli irettesatt av de voksne eller oppleve uenighet med de voksne eller andre barn uten at dette vil være en krenkelse.

Begrepet krenkelse skal forstås på samme måte som på skolefeltet og forståelsen som er lagt til grunn i NOU 2019:23 *Ny opplæringslov*.

Krenkelsesbegrepet i denne bestemmelsen er **objektivt** i den forstand at det må bero på en helhetlig vurdering om noe er en krenkelse, ikke bare på det enkelte barns opplevelse. Det vil likevel ikke alltid være en lik terskel for hva som er krenkende, for alle barn. For eksempel kan barnets alder ha betydning for hvilke handlinger og ytringer som anses å være krenkende. Personlige forhold ved det enkelte barn har også betydning for om noe må anses å være krenkende. Det kan være personlige forhold som barnets livssyn, seksuell orientering, kjønnsuttrykk, funksjonsevne, at barnet har atferdsvansker eller sosio-emosjonelle vansker, eller forhold ved barnets familie- og hjemmesituasjon. Det har også betydning om barna er særskilt sårbare, og om det er synlig for omgivelsene. At et barn tidligere har vært utsatt for krenkelser, kan gjøre vedkommende særskilt sårbar.

Selv om vurderingen av hvilke handlinger og ytringer som ikke skal godtas skal bero på en helhetlig vurdering, har de ansatte alltid en aktivitetsplikt etter § 42 dersom barnet selv opplever å ikke har et trygt og godt barnehagemiljø.

Alle som arbeider i barnehagen skal gripe inn

Første ledd andre punktum innebærer at **alle** som arbeider i barnehagen skal gripe inn når et barn i barnehagen utsettes for krenkelser. Plikten gjelder for alle som arbeider i barnehagen.

Plikten til å gripe inn er knyttet til krenkelser som den ansatte selv er vitne til, og som fortsatt pågår. Handling gjennom å gripe inn er umiddelbar og rettet mot en situasjon som pågår og er forholdsvis akutt. Ofte vil det handle om umiddelbart å stanse negativ oppførsel, for eksempel ved å bryte opp en krangel eller stanse en fysisk krenkelse. Plikten til å gripe inn kan også handle om å inkludere et barn i en utfrysningssituasjon, eller stanse, korrigere eller veilede barn som krenker andre barn verbalt. En plikt til å gripe inn er ikke det samme som en plikt til å sette inn tiltak.

Barnehagen skal forebygge tilfeller

Andre ledd inneholder et krav om **kontinuerlig forebyggende arbeid**. Barnehagen skal arbeide for å fremme faktorer som gir et positivt psykososialt barnehagemiljø for barna. Å ha et trygt og godt barnehagemiljø innebærer at barna skal ha et barnehagemiljø som fremmer helse, trivsel, lek og læring. Det avgjørende for vurderingen er hvordan barna opplever å ha det mens de er i barnehagen.

Barnehagen har et skjerpet ansvar for å ivareta barn med en særskilt sårbarhet. Det er særlig viktig å kartlegge hvem de sårbare barna er, og å sørge for å være i forkant før en situasjon oppstår. At et barn tidligere har blitt mobbet, kan for eksempel gjøre et barn særskilt sårbar. Personlige forhold ved det enkelte barnet kan også gjøre det særlig utsatt for å ikke ha et trygt og godt barnehagemiljø. Det kan være personlig forhold knyttet til for eksempel barnets religion, seksuelle orientering, kjønnsuttrykk, funksjonsevne, til at barnet har atferdsvansker eller sosio-emosjonelle vansker, eller forhold ved barnets familie- og hjemmesituasjon. Barnehagen må søke å finne frem til tiltak som kan forebygge at dette skjer. For eksempel kan barnehagen arbeide med å fremme vennskap og fellesskap som tiltak for å redusere risikoen for at disse barna føler seg utenfor og ekskludert.

Lovens formålsbestemmelse i **barnehageloven § 1** gir føringer for hvordan blant annet kravet til å arbeide forebyggende med barnehagemiljøet skal forstås. Av formålsbestemmelsen følger det blant annet at barnehagen i samarbeid og forståelse med hjemmet skal ivareta barnas behov for omsorg og lek, og fremme læring og danning som grunnlag for allsidig utvikling. Barnehagen skal bidra til trivsel og glede i lek og læring, og være et utfordrende og trygt sted for fellesskap og vennskap.

Videre har kravene til innhold i **barnehageloven § 2** betydning for det forebyggende arbeidet med barnehagemiljøet. Rammeplanen utdyper og utfyller kravene til innhold i barnehagen. Det nærmere innholdet i kravet til å forebygge tilfeller hvor barn ikke har et trygt og godt barnehagemiljø, må bygge på **rammeplanen** og kunnskap om hvordan barnehagen bør arbeide for å fremme et trygt og godt barnehagemiljø.

Departementet understreker at barnehagens plikter skal ta utgangspunkt i og bygge videre på de prinsippene og føringene som er gitt i rammeplanen. Barnehagene arbeider mye med implementering av rammeplanen, og dette arbeidet skal videreføres og utvikles.

ET GODT BARNEHAGEMILJØ

Mobbing har dårlige vekstvilkår i en barnehage der voksne stadig våger å stille kritiske og åpne spørsmål til seg selv, samtidig som de styrker alt det relasjonelle arbeidet som fremmer god lek, humor og trygghet. (Helgesen, 2014, s.127.)

Et godt barnehagemiljø er preget av:

- Trygghet, tilhørighet og trivsel.
- Inkluderende fellesskap.
- Barns medvirkning.
- Profesjonelle voksne som opparbeider gode relasjoner til og mellom barna.
- Profesjonelle voksne som er gode rollemodeller og veileder barna.
- Barn som tør å vise følelser og gir uttrykk for egne ønsker og behov.
- Barn som lærer å ta hensyn til andre og at egne ønsker ikke alltid kan oppfylles.
- Barn som kan leke og løse konflikter på en adekvat måte.

PERSONALET

Personalet skal ivareta barna, sikre at de blir en del av et inkluderende og trygt fellesskap, og arbeide for at dagens barnehagebarn verken skal oppleve å bli krenket, eller kommer til å krenke andre i fremtiden.

Voksenrollen i en barnehage med et godt psykososialt miljø innebærer:

- Å skape et trygt og samtidig utfordrende sted for vennskap og aktiv deltakelse i fellesskapet.
- Å arbeide med sosial kompetanse på ulike måter i barnegruppa.
- Å ikke ignorere, avvise eller favorisere barn.
- Å ha fokus på barnas positive sider og egenskaper.
- Å se barnet og prøve å forstå hva de tenker og føler, og hva som ligger bak handling eller ytring.
- Å anerkjenne barnas opplevelser i møter med andre, bidra til refleksjon og støtte barnas endrings- og utviklingsprosesser.
- Å være empatisk, deltakende og ha god relasjonskompetanse.
- Å veilede og være støttende til stede når barna deltar i samspill og utvikler sin relasjonskompetanse.
- Å si ifra, stoppe og beskytte barn mot voksne som krenker eller mobber.

Den voksne er modell for barns møte med andre. Personalets forståelse av barn og barns atferd er grunnlaget for hvordan den voksne ser, reflekterer, handler og evaluerer egen praksis. Det er personalets holdninger som ligger til grunn for de handlinger som utføres. Gode rollemodeller snakker ikke nedsettende til eller om andre, verken barn, foreldre eller kolleger.

Å være en god rollemodell innebærer:

- Å behandle barna med respekt og toleranse.
- Å snakke positivt med og om alle barn.
- Å synliggjøre at hver og en har verdi i seg selv, og at alle har rett til å ha egne meninger.
- Å være spesielt bevisst på hva man sier, og hvordan man snakker til hverandre når barn er i nærheten.
- Å være tydelig, varm og omsorgsfull.

Voksnes bevissthet om egen væremåte er viktig for å være positive forbilder for barna. Innsatsen for å skape et inkluderende miljø med gode samhandlingsmønstre er arbeid som krever kontinuerlig innsats av alle over tid. For å sikre at arbeidet blir systematisk og langsiktig, er det viktig å synliggjøre arbeidet i barnehagens planer. Personalet må vurdere arbeidet jevnlig gjennom refleksjon rundt egne holdninger og verdier. De må også reflektere rundt praktiseringen av barnehagens verdigrunnlag.

Samarbeid for et godt barnehagemiljø innebærer:

- Systematisk observasjon av og refleksjon rundt enkeltbarn og barnegrupper.
- Systematisk observasjon av og refleksjon rundt egen praksis.
- At det brukes tid i ulike møtefora til å snakke om og reflektere over voksenrollen i lys av grunnleggende verdier og ny kunnskap.
- Jevnlig refleksjon rundt faglige og etiske problemstillinger.
- Heve personalets kompetanse på nyere forskning om mobbing.

Hele personalet har et ansvar i møte med kolleger som krenker barn. De har et ansvar for å si ifra, stoppe det som skjer og beskytte barn. Styrer har det overordnede ansvar for å veilede personalet, og sørge for at det er rutiner for oppfølging slik at barna blir beskyttet. Alle ansatte har ansvar for å gripe inn og tenke mer på barnas rett til beskyttelse fra voksne som krenker, enn på kollegiale problemstillinger. For å få til dette er det viktig at barnehagen arbeider aktivt med tilbakemeldingskultur.

God tilbakemeldingskultur innebærer:

- Gjensidig åpenhet og støtte i personalet.
- Et inkluderende arbeidsmiljø der alle verdsettes og får ytre sin mening.
- Aksept for at alle kan gjøre feil.
- Trygghet i personalet, slik at alle tør å melde fra om uheldig eller uakseptabel oppførsel.
- Jevnlig trening på å gi og få både positive og negative tilbakemeldinger.

FORELDRESAMARBEID

Det er barnehagens ansvar å legge til rette for et foreldresamarbeid som bidrar til å forebygge mobbing og krenkelser. Foreldrene skal tas med i barnehagens arbeid for et trygt og godt psykososialt miljø, både gjennom informasjon og medvirkning. Barnehagen skal legge til rette for en dialog preget av åpenhet og likeverd. Foreldre skal kunne være sikre på at barnehagen tar umiddelbart kontakt med dem dersom de opplever at deres barn er involvert i en uønsket hendelse. Det skal være lav terskel for å melde fra til barnehagen dersom foreldre opplever endret atferd eller mistriksel hos barnet sitt. Foreldrene skal være trygge på at bekymringen tas på alvor.

Barnehagen og hjemmet har et felles ansvar for å jobbe forebyggende og at mobbing ikke får utvikle seg i barnehagen. Foreldre og barnehagen skal sammen arbeide for en nulltoleranse overfor tilfeller av mobbing, utestengelse og krenkelser mellom barn og mellom barn/voksen. Sammen med foreldre skal barnehagen kontinuerlig arbeide for å fremme god psykisk helse og trivsel hos barn.

Foreldrene er barnas viktigste rollemodeller og må være bevisste på hva de sier og hvordan de uttrykker seg når det er barn til stede. Det å bli sett, møtt, anerkjent og respektert, innebærer gjensidig forpliktelse mellom barnehage og hjem. Det er et felles ansvar å forebygge mobbing.

Dette forventer barnehagen fra foreldrene:

- Snakke positivt hjemme om barnehagen, de ansatte og alle barna i barnehagen.
- Hilse på alle barn og voksne i barnehagen.
- Melde fra dersom de ser eller opplever mobberelatert atferd blant barna.
- Gi tilbakemelding til barnehagen om barnets trivsel og opplevelser.
- Følge opp informasjon og bidra til et tett og godt samarbeid med barnehagen.

Foreldreråd og samarbeidsutvalg

For å sikre samarbeidet med barnas hjem, skal hver barnehage ha et foreldreråd og et samarbeidsutvalg, jf. barnehageloven § 4. Som eksempler på saker av viktighet som skal forelegges foreldrerådet og samarbeidsutvalget nevnes:

- Saker som er viktige for barnehagens innhold og virksomhet, og for forholdet til foreldrene.
- Alle saker som gjelder barnehagemiljøet og barnas trivsel i barnehagen.
- Saker om hvordan barnehagen skal arbeide forebyggende for å skape et godt miljø i barnegruppene.
- Barnehagens generelle arbeid for å oppfylle aktivitetsplikten.

AKTIVITETSPLIKT DER BARN IKKE HAR ET TRYGT OG GODT BARNEHAGEMILJØ

Barnehageloven § 42: Plikt til å sikre at barnehagebarna har et trygt og godt psykososialt barnehagemiljø (aktivitetsplikt)

(1) Alle som arbeider i barnehagen, skal følge med på hvordan barna i barnehagen har det.

(2) Alle som arbeider i barnehagen, skal melde fra til barnehagens styrer dersom de får mistanke om eller kjennskap til at et barn ikke har et trygt og godt barnehagemiljø. Styreren skal melde fra til barnehageeieren i alvorlige tilfeller.

(3) Ved mistanke om eller kjennskap til at et barn ikke har et trygt og godt barnehagemiljø, skal barnehagen snarest undersøke saken.

(4) Når et barn eller foreldrene sier at barnet ikke har et trygt og godt barnehagemiljø, skal barnehagen undersøke saken og så langt det finnes egnede tiltak, sørge for at barnet får et trygt og godt barnehagemiljø. Det samme gjelder når en undersøkelse som barnehagen selv har satt i gang, viser at et barn ikke har et trygt og godt barnehagemiljø. Tiltakene skal velges på grunnlag av en konkret og faglig vurdering.

(5) Barnehagen skal lage en skriftlig plan når det skal gjøres tiltak i en sak. I planen skal det stå:

- a) hvilke problemer tiltakene skal løse
- b) hvilke tiltak barnehagen har planlagt
- c) når tiltakene skal gjennomføres
- d) hvem som skal gjennomføre tiltakene
- e) når tiltakene skal evalueres.

AKTIVITETSPLIKT

Aktivitetsplikten skal bidra til å sikre at barnehagebarna har et trygt og godt psykososialt barnehagemiljø. Aktivitetsplikten inneholder fire delplikter og krav til dokumentasjon:

Delplikter	Ansvarlig
Plikt til å følge med	Alle som arbeider i barnehagen
Plikt til å melde fra til styrer og eventuelt eier	Alle som arbeider i barnehagen
Plikt til å undersøke	Barnehagen
Plikt til å sette inn tiltak	Barnehagen
Plikt til å utarbeide en skriftlig plan	Barnehagen

Aktivitetsplikten er knyttet til spørsmålet om barnet har **et trygt og godt psykososialt barnehagemiljø**. Det er da delpliktene trer inn. Dette vil være en annen terskel enn hva som utløser plikten til å gripe inn og den skjerpede aktivitetsplikten, fordi det da må foreligge en krenkelse. Det kan oppstå tilfeller der en ansatt må gripe inn for å stanse en verbal eller fysisk krenkelse, f eks at et barn blir slått eller bitt av et annet barn, men det betyr ikke i seg selv at barnet som ble krenket ikke opplever det psykososiale barnehagemiljøet som trygt og godt.

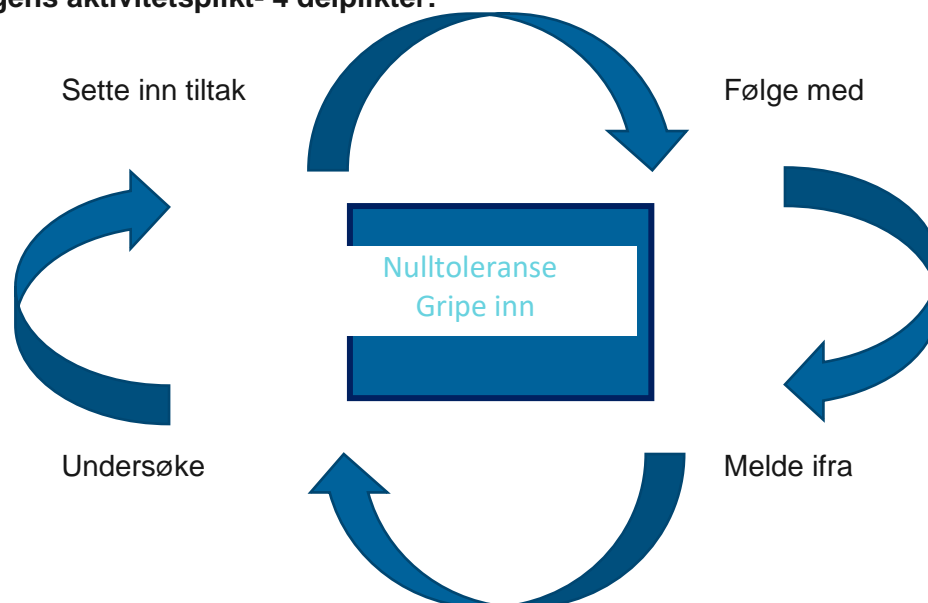
Aktivitetsplikten gjelder hvis det er grunn til å **mistenke** at barnet ikke har et trygt og godt barnehagemiljø på en mer generell basis enn den aktuelle hendelsen isolert sett, eller hvis barnet selv eller foreldrene sier ifra om dette. Foreldrene vil ofte ha en løpende dialog med barnehagen om enkeltstående situasjoner eller hendelser i barnehagen. Så lenge det ikke er bekymring for barnets psykososiale miljø mer generelt, vil ikke dette innebære at barnehagens aktivitetsplikt trer inn.

I tillegg til generelle, grunnleggende faktorer som er viktige for at barn skal ha det trygt og godt i barnehagen, må de ansatte ta hensyn til at barn har ulike individuelle behov. De ansatte må bli kjent med barna og barnas foreldre for å forstå hvilke behov de enkelte barnet har. **Vurderingen** av om et barn har et trygt og godt barnehagemiljø skal bygge på den virkningen barnehagemiljøet faktisk har på det enkelte barnet eller barna i barnegruppen. Noen barn kan ha en særskilt sårbarhet som gjør dem mer utsatt for å komme i en situasjon der de ikke har et trygt og godt barnehagemiljø. Slik sårbarhet kan være knyttet til f.eks. barnets funksjonsevne, atferdsvansker, eller forhold i barnets familie- eller hjemmesituasjon.

Det er **barnets egen opplevelse** som skal legges til grunn når barnehagen skal ta stilling til om barnet har et trygt og godt barnehagemiljø. Hvis et barn eller foreldrene gir uttrykk for det, skal barnehagen legge dette til grunn. Det kan også være at barnehagens egne undersøkelser viser at barnet ikke har et trygt og godt barnehagemiljø.

Det kan være mange ulike og sammensatte **årsaker** til at et barn ikke har et trygt og godt barnehagemiljø. Det trenger ikke bety at barnehagen har gjort noe galt. Årsaken til barnets utrygghet kan ligge utenfor barnehagen eller tilbake i tid, men det avgrenser ikke aktivitetsplikten. Det avgjørende er om en eller flere hendelser påvirker barnets barnehagemiljø, relasjonen mellom barna eller relasjonen mellom barnet og ansatte, på en slik måte at barnet ikke har det trygt og godt når det er i barnehagen.

Barnehagens aktivitetsplikt- 4 delplikter:

"For å forstå mobbesituasjoner og møte disse på en god måte, må den voksne først anerkjenne barnets indre virkelighet og selvforståelse." (Lund, 2015, s. 21.)

PLIKT TIL Å FØLGE MED

- Alle som arbeider i barnehagen, skal følge med på hvordan barna i barnehagen har det.
- Omfatter alle voksne som jobber eller yter tjenester i barnehagen, men omfanget varierer ut fra oppgaver og rolle.

Første ledd pålegger alle som arbeider i barnehagen plikt til å **følge med** på hvordan barna i barnehagen har det. Dette innebærer en plikt for den enkelte til å være årvåken og aktivt observere hvordan barna agerer hver for seg og se imellom. At alle ansatte følger med, er en nødvendig forutsetning for at de skal få mistanke om eller kjennskap til at ett eller flere barn ikke har et trygt og godt psykososialt barnehagemiljø. I praksis vil plikten til å følge med innebære:

- Et oppmerksomt blikk
- Også signaler og tilbakemeldinger som kommer fra foreldrene.
- Systematisk observasjon og refleksjon rundt utvikling, trivsel og samspill hos enkeltbarn og i barnegrupper.
- Også observere de ansatte i barnehagen.
- Hold ekstra øye med de sårbare barn.
- Ha gode rutiner for tilstedeværelse i barnegruppen for å få mistanke om eller kjennskap til mobbing.

Barn er avhengige at vi tar deres **subjektive opplevelse** på alvor, at vi har et oppmerksomt nærvær og viser vilje til å handle til beste for alle. Barn trenger voksne som både regulerer og korrigerer, og samtidig møter alle med respekt og toleranse. Det er alltid de voksnes ansvar å forebygge og stoppe mobbing. I praksis vil dette innebære:

- I barneintervju eller hverdagssamtale med barn, lytte til deres egen opplevelse.
- Oppfordre barn til å si ifra til personalet om uakseptabel atferd, og møte dem med anerkjennelse hvis det skjer.
- Oppfatte tidlige signaler på mobbing ved hjelp av kunnskap og bevissthet rundt negative atferdsmønstre.
- Bli godt kjent med barna og legge merke til hvordan de har det, oppdage endringer og finne mulige årsaker til disse.
- Observere og reflektere over personalets atferd i lys av felles verdier og holdninger. Personalet diskuterer og reflekterer over kultur/ukultur i barnegruppen.

Plikten gjelder for **alle som arbeider i barnehagen**. Personkretsen omfatter alle som har et ansettelsesforhold til barnehagen, uavhengig av om det er fulltid eller deltid, fast eller midlertidig, kort- eller langvarig. Også andre som jevnlig yter arbeid eller gjør tjeneste i barnehagen, er omfattet, uavhengig av hvem som er deres arbeidsgiver, eller om de mottar lønn. Derimot skal ikke personer som bare mer tilfeldig eller nå og da befinner seg i barnehagen omfattes. Eks personer som henter avfall, håndverkere, leverer varer eller foreldre, slektninger eller bekjente.

Det er barnehageeier som har det **rettslige ansvaret** for at pliktene blir oppfylt, og ikke den enkelte ansatte i barnehagen eller en ekstern tjenesteleverandør.

PLIKT TIL Å MELDE FRA

- Ved mistanke om eller kjennskap til at et barn ikke har et trygt og godt barnehagemiljø.
- Å ha en mistanke vil si at man er usikker på om ett barn, eller flere barn, har det trygt og godt.
- At et barn gir uttrykk for at han eller hun ikke opplever at det er trygt og godt i barnehagen, oppfyller kravet til at den ansatte har kjennskap.
- Melde fra så raskt som det er rimelig å forvente.
- Styrer er ansvarlig for at barnehagen håndterer og følger opp slike meldinger på en forsvarlig måte.
- Styrer skal melde fra til barnehageeieren i alvorlige tilfeller.

Andre ledd pålegger alle ansatte som arbeider i barnehagen en plikt til å **melde fra til styrer** om enhver mistanke om eller kjennskap til at et barn ikke har et trygt og godt psykososialt barnehagemiljø.

- Terskelen skal være lav.
- Mistanken henger sammen med hvordan man følger med, og kan for eksempel basere seg på observasjoner av barna.

En **lav terskel** for å melde til styrer er nyttig for å samle og holde oversikt over saker som angår samme barn eller de samme barna. På den måten kan styrer avdekke mønstre der samme barn er utsatt for lignende hendelser, eller involvert i mindre episoder som ikke ville blitt sett i sammenheng hvis ulike ansatte oppdaget hendelsene hver for seg.

Styrer kan **delegere** ansvaret for å ta imot slike meldinger til en annen person i barnehagen. Styrer er likevel ansvarlig for at meldingene følges opp med en undersøkelse og med tiltak dersom det er nødvendig, jf undersøkelsesplikten i tredje ledd og tiltaksplikten i fjerde ledd. At styrer mottar meldingene, betyr ikke at alle undersøkelser skal gjøres av styrer. Styrer må imidlertid være involvert i sakene for å avgjøre hva som er riktig nivå for tiltakene.

All mistanke om eller kjennskap til at et barn ikke har et trygt og godt psykososialt barnehagemiljø, skal meldes til styrer. **Tidspunktet** for når slik melding skal gis må stå i forhold til sakens alvor. Vurderingen må gjøres fra sak til sak, og det må tas hensyn til formålet med regelen, og at barnehagemiljø saker er tidssensitive.

Andre ledd, andre punkt pålegger styrer en plikt til å **melde fra til barnehageeier** i alvorlige tilfeller. Hensikten med meldingen er å gjøre de som er ansvarlig for virksomheten kjent med saken.

Hva som er et **alvorlig tilfelle**, vil være en skjønnsmessig vurdering. Eksempler på alvorlige tilfeller er:

- Saker som er særlig voldelige
- Hvis flere barn er involvert i mobbing eller utestengelse av et barn
- Krenkelsene har pågått over lang tid, uten at barnehagen har klart å løse saken

Mistanke = melde fra!

PLIKT TIL Å UNDERSØKE

- Når det er meldt om mistanke om eller kjennskap til at et barn ikke har et trygt og godt barnehagemiljø.
- Når et barn eller foreldrene sier at barnet ikke har et trygt og godt barnehagemiljø.
- Vid forståelse til grunn ved vurderingen av om barn har et trygt og godt barnehagemiljø.
- Plikten gjelder selv om årsaken til at barnet ikke har et trygt og godt barnehagemiljø skyldes forhold eller hendelser som har skjedd utenfor barnehagen eller tilbake i tid.
- Barnehagen må gjøre de undersøkelsene som med rimelighet kan forventes.
- Målet er å få nok informasjon til å kunne vurdere om barnehagen må sette inn tiltak, og i tilfelle hva slags tiltak den skal sette inn.
- Hvor langt undersøkelsesplikten strekker seg, er avhengig av den konkrete situasjonen.

Tredje ledd omhandler barnehagens plikt til å **undersøke**. Det er gjennom å undersøke at barnehagen kan avdekke. Plikten til å undersøke gjelder ved mistanke om, eller kjennskap til, at et enkeltbarn eller flere barn i en barnegruppe ikke har et trygt og godt barnehagemiljø. Terskelen skal være lav.

Barn som har problemer hjemme, psykiske plager eller andre utfordringer, kan utvikle adferd og reaksjonsmønstre som gjør at de ikke opplever å ha et trygt og godt barnehagemiljø. I slike tilfeller må barnehagen søke hjelp hos andre instanser som helsevesenet eller barneverntjenesten. Den som utfører tjeneste eller arbeid i en barnehage, skal være oppmerksom på forhold som kan føre til tiltak fra barneverntjenesten, jf. barnehageloven § 22. I enkelte tilfeller ha de plikt til å melde fra til barnevernet.

Barn som **sier ifra** skal bli tatt på alvor når de forteller om det. At barnet «sier ifra» må tolkes vidt. Det er tilstrekkelig at et barn forteller at hun eller han utsettes for noe som er leit eller vanskelig eller at han eller hun mistrives. Barn har etter barnekonvensjonen artikkel 12, Grunnloven § 104 og barnehageloven § 3 rett til å bli hørt. En slik rett blir uten mening hvis de voksne i barnehagen ikke hører på barnet, sier seg uenig, eller avviser barnets forsøk på å si ifra. Det blir således viktig å fange opp de barna som ikke har et verbalt språk, men viser med atferden sin at de ikke har det trygt og godt.

Barnehagen har også plikt til å undersøke forholdet når **foreldrene** sier i fra om at de mistenker eller mener at barnet ikke har et trygt og godt barnehagemiljø. Dette gjelder selv om de som jobber i barnehagen har en annen oppfatning av hvordan barnet har det.

Undersøkelsene skal iverksettes **snarest**, dvs. så raskt som mulig. Plikten til å «undersøke saken» innebærer at det må hentes inn nok informasjon til å kunne avdekke hva som har skjedd, og om ett eller flere barn opplever at barnehagemiljøet ikke er trygt og godt. Formålet er å få frem fakta; Hvem er involvert? Hva har skjedd? Hvordan har personalet handlet? Samtale med barn eller voksne som er involvert, og følge opp med adekvate tiltak.

Det avgjørende er ikke hva som er årsaken til at barnet ikke har et trygt og godt barnehagemiljø, men hvordan disse forholdene påvirker barnet og hvilke behov barnet har for tilrettelegging i barnehagen. Informasjonen som fremkommer må i neste omgang brukes til å vurdere hvilke tiltak som skal settes inn.

PLIKT TIL Å SETTE INN TILTAK

- Når en undersøkelse som barnehagen selv har satt i gang, viser at et barn ikke har et trygt og godt barnehagemiljø.
- Når et barn eller foreldrene sier at barnet ikke har et trygt og godt barnehagemiljø.
- Tiltakene skal være egnede og velges ut fra en konkret og faglig vurdering.
- Tiltakene må evalueres og eventuelt justeres underveis.
- Plikten til å sette inn tiltak løper så lenge barnet ikke har et trygt og godt barnehagemiljø, men aktivitetsplikten er oppfylt så lenge barnehagen gjør alt som med rimelighet kan forventes for at barnet skal kunne ha et trygt og godt barnehagemiljø.

Fjerde ledd innebærer en plikt til å **undersøke** saken og sette inn **egne**de tiltak dersom et barn eller foreldrene sier fra om at barnet ikke har et trygt og godt psykososialt barnehagemiljø.

Det skal ikke stilles strenge krav til hva det er å «si fra». Det er barnehagens ansvar å fange opp. Hensikten med undersøkelsen er å få et tilstrekkelig grunnlag til å finne frem til riktige tiltak.

Barnehagen skal sette inn tiltak uansett om undersøkelsen viser at det etter en helhetlig vurdering ikke har skjedd noen krenkelsers mot barnet. Så lenge barnet selv opplever å ikke ha det trygt og godt, skal barnehagen sette inn tiltak for å hjelpe barnet. Tiltakene kan rette seg mot større eller mindre problemer eller miljøutfordringer i barnegruppen eller barnehagen. I noen tilfeller kan også tiltakene gå ut på veilede barnet og så sette barnet bedre i stand til å håndtere det som oppleves vanskelig.

Barnehagen har også plikt til å sette inn egnede tiltak dersom undersøkelser som barnehagen har utført på eget initiativ viser at ett eller flere barn ikke har et trygt og godt psykososialt barnehagemiljø.

Plikten til å sette inn tiltak må tolkes utvidende, og omfatter også en plikt til å følge opp tiltakene, evaluere virkningen og eventuelt legge til eller endre tiltak dersom det er nødvendig for å nå målet. Hvor omfattende evaluering som må gjøres vil variere ut fra sakens art.

At tiltakene skal være «**egne**de», innebærer for det første at de må være lovlige. Dvs. at de ikke krever lovhjemmel eller at de har lovhjemmel. Tiltakene kan for eksempel ikke innebære tvang og makt overfor et barn. For det andre må tiltakene føre til at barnet eller barna får et trygt og godt psykososialt barnehagemiljø. Tiltakene må tilpasses den konkrete saken. Tiltak skal settes inn både i situasjoner som gjelder enkeltbarn og i situasjoner der flere barn i en barnegruppe ikke har det trygt og godt.

Barnehagen må velge tiltak ut fra **faglige vurderinger** av hva som er egnede tiltak. Tiltakene skal være kunnskapsbaserte. Barnets beste skal være et grunnleggende hensyn når barnehagen tar beslutninger som berører barn. Hvilke tiltak som kan bli aktuelle må barnehagen avgjøre i hver enkelt sak etter en konkret og skjønnsmessig vurdering. Tiltakene må evalueres og eventuelt justeres underveis.

- Samtale med barn eller voksne som er involvert og følge opp med adekvate tiltak.
- Involvere aktuelle foreldre. Barn og foreldre kan også komme med forslag til tiltak.
- Personalet informeres og er ekstra tett på barna en tid.
- Følge opp de tiltakene som er iverksatt.
- Oppfølgingsamtaler med involverte barn, foreldre og ansatte.

For barn i barnehagealder er **systematiske tiltak** rettet mot hele barnegruppen, og relasjoner og sosialt samspill mellom barn og mellom barn og voksne, av særlig betydning. Barnehagens arbeid handler om å systematisk jobbe med barnegruppen for å etablere en god gruppedynamikk og et inkluderende fellesskap, og for å legge til rette for at det enkelte barn kan oppleve trygghet og tilhørighet i barnegruppen. Tiltak etter aktivitetsplikten vil ofte handle om denne typen arbeid. Systematiske tiltak kan også omfatte tiltak rettet særskilt mot enkeltbarn. Er det sårbare barn i barnegruppen, kan de ha behov for særskilte tiltak.

I noen tilfeller kan barnehagen hjelpe barnet ved å involvere andre instanser som kan bidra i den aktuelle situasjonen. Det er viktig å minne om at deling av opplysninger om enkeltbarn med andre instanser, krever samtykke eller hjemmel i lov. I enkelte tilfeller har barnehagen plikt til å melde fra til barnevernstjenesten etter barnehageloven § 22.

Når er barnehagens aktivitetsplikt oppfylt?

Aktivitetsplikten varer så lenge barnet ikke har et trygt og godt barnehagemiljø. En praktisk konsekvens av dette er at hvis tiltakene ikke har fungert etter hensikten, må barnehagen fortsette arbeidet og sette inn andre tiltak. Plikten til å sette inn tiltak, omfatter også en plikt til å evaluere og eventuelt justere tiltakene underveis.

At plikten gjelder «**så langt det finnes egnede tiltak**» barnehagen kan sette inn, innebærer at barnehagen må aktivt søke etter mulige og egnede tiltak. Ofte vil det være behov for flere tiltak i sammenheng for at tiltakene i sum skal være egnet til å løse problemet. Tiltakene kan rette seg mot større eller mindre problemer eller miljøutfordringer i barnehagen.

Det kan være tilfeller der aktivitetsplikten er oppfylt, selv om barnet eller foreldrene fremdeles ikke er fornøyd med miljøet i barnehagen. Aktivitetsplikten vurderes å være oppfylt hvis barnehagen har gjort alt som **med rimelighet kan kreves** av den, og barnehagens planer for videre tiltak er i samsvar med et godt faglig skjønn. Se Høyesteretts dom (Rt. 2012 s. 146).

Aktivitetsplikten oppfylles gjennom at barnehagen kontinuerlig vurderer hvilke tiltak som er aktuelle, setter inn de tiltakene som etter en faglig vurdering anses egnet og stadig evaluerer og eventuelt justerer tiltakene for å sørge for at barnet får et trygt og godt barnehagemiljø.

Barnets beste og retten til å bli hørt

Barnets beste skal være et grunnleggende hensyn når barnehagen skal ta beslutninger som berører barn, jf. barnehageloven § 3 fjerde ledd. Hensynet til barnets beste er en rettighet, et grunnleggende hensyn og en saksbehandlingsregel. I en **barnets beste vurdering** er det flere hensyn som skal identifiseres, vurderes og vektet i forhold til hverandre. Hensynet til barnets beste er ikke den eneste faktoren, men en svært viktig faktor som alltid skal vurderes. I vurderingen av hva som er barnets beste, vil barnets oppfatning være sentral. Det er imidlertid ikke alltid at barnet eller foreldrenes mening er til det beste for barnet.

Alle barn har **rett til å bli hørt** i saker som vedrører dem. Dette gjelder uavhengig av alder eller forutsetninger. Det må alltid vurderes om barnet er hørt godt nok i saken eller om en må høre barnet selv. Utgangspunktet at barnet skal høres direkte, men barnet kan også høres gjennom objektive personer, foreldre, gjennom brev m.m. Det kan også tenkes at barnets stemme kommer tydelig nok frem i annen dokumentasjon. Barnet har ikke en plikt til å uttale seg.

PLIKT TIL Å UTARBEIDE EN SKRIFTLIG PLAN

Barnehagen skal lage en skriftlig plan når det gjøres tiltak i en sak. At det i en sak finnes en skriftlig plan for hvordan barnehagen skal ta tak i en sak, er i tråd med hva som er en hensiktsmessig måte å arbeide på og hva som er faglig forsvarlig praksis i en barnehage.

Planen skal beskrive hvordan barnehagen har besluttet å håndtere en konkret sak. I planen skal det stå:

- a) hvilke problemer tiltakene skal løse
- b) hvilke tiltak barnehagen har planlagt
- c) når tiltakene skal gjennomføres
- d) hvem som skal gjennomføre tiltakene
- e) når tiltakene skal evalueres.

Planen skal fungere som en støtte for barnehagen og foreldrene for å sikre at det er kjent og dokumentert hva barnehagen har bestemt seg for å gjøre i en sak. Innholdet i planen skal trygge barnet og foreldrene om at barnehagen tar tak i saken.

Omfanget av opplysninger under hvert av punktene a) til e) må tilpasses saken. En aktivitetsplan behøver ikke å knytte seg til ett bestemt barn, men kan ta for seg en situasjon eller utfordring som omfatter flere eller hele barnegruppen.

Det foreligger ingen formkrav til planen utover at den skal være **skriftlig**. Plikten etter femte ledd til å lage en plan for tiltakene **utløses** samtidig som plikten til å sette inn tiltak, jf. fjerde ledd.

Planen er **ikke et enkeltvedtak** etter forvaltningsloven. Forvaltningslovens regler om prosess og innhold kommer derfor ikke til anvendelse.

SKJERPET AKTIVITETSPLIKT HVIS EN ANSATT I BARNEHAGEN KRENKER ET BARN

§ 43: Skjerpet aktivitetsplikt dersom en som arbeider i barnehagen, krenker et barn

Dersom en som arbeider i barnehagen, får mistanke om eller kjennskap til at en annen som arbeider i barnehagen, krenker et barn med for eksempel utestenging, mobbing, vold, diskriminering eller trakassering, skal vedkommende straks melde fra til barnehagens styrer. Styreren skal melde fra til barnehageeieren.

Dersom en som arbeider i barnehagen, får mistanke om eller kjennskap til at styreren i barnehagen krenker et barn med for eksempel utestenging, mobbing, vold, diskriminering eller trakassering, skal vedkommende melde fra til barnehageeieren direkte.

Undersøkelser og tiltak etter § 42 tredje og fjerde ledd skal iverksettes straks.

- Den skjerpede aktivitetsplikten handler om hvem de ansatte skal varsle og hvor raskt de skal varsle.
- Den ansatte skal straks melde fra til styrer og barnehagen skal straks undersøke saken.
- De ansatte skal melde fra til barnehageeier direkte ved mistanke om eller kjennskap til at styrer krenker et barn.
- Kravene til ansattes handlinger følger ellers av den vanlige aktivitetsplikten.

Bestemmelsen fastsetter en skjerpet aktivitetsplikt dersom en som arbeider i barnehagen krenker et barn. Det er grunnleggende i strid med en ansatts rolle å krenke et barn. Dette er et grovt tillitsbrudd og en helt uakseptabel adferd for en ansatt, i en makt og tillitsposisjon overfor barna. Det er derfor bestemt at tilfeller der ansatte krenker barn, må reguleres særskilt i loven. Lovfestingen kan gi et tydelig signal om å være oppmerksomme også overfor krenkelser fra ansatte. Bestemmelsen tilsvarer aktivitetsplikten i opplæringsloven § 9 A-5.

Ordlyden «**en som arbeider i barnehagen**» i denne bestemmelsen skal forstås tilsvarende som i § 42. Begrepet **krenkelse** skal forstås tilsvarende som i § 41 første ledd.

Det gjelder ingen nedre terskel for plikten til å melde fra etter § 43 første ledd første punktum. Den som arbeider i barnehagen, skal melde fra til styrer ved **enhver mistanke om** eller **kjennskap til** at en annen som arbeider i barnehagen utsetter eller har utsatt ett eller flere barn for krenkelser. Det mest krevende med denne formuleringen er «får mistanke om». Det kan være krevende å fastslå når en har «mistanke om» at et barn blir krenket.

I utgangspunktet er det opp til den ansatte etter en konkret vurdering å ta stilling til om det er grunn til mistanke om at en som arbeider i barnehagen, krenker eller har krenket ett eller flere barn. Men det vil **alltid** gi grunnlag for mistanke dersom ett barn selv eller foreldrene sier at det har skjedd.

At melding skal gis **straks**, betyr at personalet skal melde fra til styrer så raskt som mulig.

Første ledd andre punktum slår fast at styrer skal **melde fra til barnehageeier**. Dette fordi barnehageeier er arbeidsgiver og har det rettslige ansvaret for at barna har et trygt og godt barnehagemiljø.

Sakens alvor tilsier at styrere og barnehageeiere som mottar en melding om slike forhold, straks skal undersøke forholdene og om nødvendig sette inn tiltak. Hvis det viser seg at en ansatt faktisk har krenket et barn, må barnehagen vurdere ulike tiltak rette mot den aktuelle ansatte, etter arbeidsrettslige regler.

Den er ingen konflikt mellom forvaltningslovens regler om **taushetsplikt** og den skjerpede meldingsregelen her. Ikke alle opplysningene vil være av en slik art som omfattes av fvl § 13, og taushetsplikten er ikke til hinder for utveksling av opplysninger innad i et forvaltningsorgan når utvekslingen skjer for å utføre de oppgavene som opplysningene er innhentet for, jf. fvl § 13 b. Kanaler for melding til barnehageeier må likevel ha tilfredsstillende informasjonssikkerhet slik at kravene i personopplysningsloven ivaretas.

Forbyggende arbeid

At det oppstår situasjoner der en ansatt kan krenke et barn, må en være forberedt på. Som styrer kjenner du dine ansatte godt, men du kan likevel ikke vite med sikkerhet hvem som kan stå i fare for å krenke et barn. Styrer bør derfor lage en handlingsplan for sitt forebyggende arbeid i barnehagen og iverksette denne.

Det er vanskelig å karakterisere en person som er i faresonen for å krenke et barn, men kanskje er det enklere å karakterisere de som lite sannsynlig vil krenke et barn:

- de er trygge i sin rolle
- de har et godt og støttende kollegium
- de har ledere som har en åpen dør og ser dem
- de tør å be om hjelp uten å føle at de mister anseelse
- de får støtte og veiledning i en krevende hverdag
- de har kompetanse til å løse konflikter
- de tør å være åpne om sine utfordringer
- de har gode relasjoner med barna og til foreldrene
- de har respekt i gruppene

Styrers ansvar ovenfor sine ansatte er å ha god dialog med alle, og gjennom et tillitsbasert forhold prøve å finne tiltak som kan styrke dem som har sitt arbeid i barnehagen slik at de ikke kommer i situasjoner der de kan krenke ett eller flere barn.

Ut fra ordlyden i § 43 og forarbeidene til denne paragrafen, kan det reises spørsmål om hva som er krenkelse av et barn. Hva er krenkelser som for eksempel utestenging, mobbing, vold, diskriminering eller trakassering? Hvor går grensen mellom krenkelser og uskyldig fleip, goderting, litt røff omgangstone, ubetenksom atferd, irettesetting, holding mm. Det er nødvendig med en grundig diskusjon av grensene mellom hva som er en krenkelse og hva som er kritikk, uenighet eller grensesetting som et barn må tåle. Denne diskusjonen bør tas i alle barnehager, og i nært samarbeid med barnehageeier og tillitsvalgte.

SYSTEMATISK ARBEID

Å opprettholde og videreutvikle trygge og gode barnehagemiljøer krever et kontinuerlig og systematisk arbeid. Med kontinuerlig menes det at det systematiske arbeidet må være en rød tråd i barnehagens arbeid, og ikke bare noe som gjøres når det oppstår ubehagelige situasjoner eller ved oppstart av barnehageåret. Arbeidet skal drives hele tiden, gjennom hele barnehageåret.

Det systematiske arbeidet skal være gjennomtenkt og planmessig. Planene og rutinene må være innarbeidet og må følges av personalet når det jobbes med saker som vedrører det psykososiale miljøet til barna.

I ny § 9 i barnehageloven stilles det krav om at barnehageeier skal ha **internkontroll**, for å sikre at barnehagen oppfyller kravene i barnehageloven med forskrifter. Barnehageeier kan delegere oppgaver og utførelsen av det nærmere internkontrollarbeidet nedover i barnehagen. Styrer/daglig leder i barnehagen vil typisk få oppgaver knyttet til internkontroll, og igjen kunne delegere videre på hensiktsmessig måte. Samtidig er det en forutsetning at delegeringen er forsvarlig, og at den som delegerer oppgaver, følger med på hvordan oppgavene blir ivaretatt i praksis. Man kan delegere oppgaver, men ikke ansvaret for oppgavene.

Internkontrollen skal være **systematisk** og tilpasset barnehagens størrelse, egenart, aktiviteter og risikoforhold. At kontrollen skal være «systematisk» innebærer: Arbeidet med internkontrollen skal ikke være tilfeldig, hendelsesbasert eller spontant. Det må jobbes med dette på en planmessig og metodisk måte. Bestemmelsen stiller ikke krav til en bestemt systematikk eller dokumentasjonsmåte. Kontrollen må imidlertid ha et visst omfang og være planmessig for å kunne sies å fylle kravet om at den skal være systematisk.

At kontrollen skal være **tilpasset** barnehagen innebærer at det skal gjøres konkrete vurderinger for den aktuelle barnehagen for å vurdere hvor omfattende og hva slags internkontroll det er behov for. Når det gjelder tilpasning til **risikoforholdene**, må risikoen først kartlegges og vurderes for å kunne gjøre en slik konkret tilpasning.

Loven stiller ikke konkrete krav til **når og hvor ofte** slike vurderinger skal gjøres. Barnehageeier må selv vurdere, ut fra en helhetsvurdering av det samlede regelverket og de konkrete forhold, når og hvor ofte vurderingen her skal gjøres for å overholde kravet om en systematisk internkontroll.

Ved internkontroll etter § 9 skal barnehageeier:

- a) utarbeide en beskrivelse av barnehagens hovedoppgaver, mål og organisering
- b) ha nødvendige rutiner og prosedyrer for å sikre regeletterlevelse
- c) avdekke og følge opp avvik og risiko for avvik
- d) dokumentere internkontrollen i den formen og det omfanget som er nødvendig
- e) evaluere og ved behov forbedre skriftlige prosedyrer og andre tiltak for internkontroll.

Barnehagene gjennomfører allerede mange av de elementene som vil inngå i en internkontroll, for eksempel gjennom vedtekter, stillingsbeskrivelser, faste møtepunkter hvor oppgaver planlegges og følges opp, og ved rutiner for hvordan de som jobber i barnehagen skal ivareta lovpålagte oppgaver.

REFERANSER OG KILDER

LOVVERK

[Lov om barnehager \(barnehageloven\)](#)

[Forskrift om rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver \(rammeplanen\)](#)

[FNs konvensjon om barnets rettigheter \(barnekonvensjonen\)](#)

GRUNNLAGSDOKUMENT OG VEILEDERE

Utdanningsdirektoratet. (2012). [Barns trivsel – voksnes ansvar: Forebyggende arbeid mot mobbing starter i barnehagen](#). Oslo: Utdanningsdirektoratet.

Regjeringen. (2015). [Partnerskap mot mobbing: Sammen for et inkluderende lærings- og oppvekstmiljø 2016–2020](#).

Utdanningsdirektoratet. Mobbing: [Nullmobbing.no](#)

BØKER

Helgesen, M. B. (Red.). (2014). *Mobbing i barnehagen: Et sosialt fenomen*. Oslo: Universitetsforlaget.

Idsøe, C. E. & Roland, P. (2017). *Mobbeatferd i barnehagen: Temaforståelse – forebygging – tiltak*. Oslo: Cappelen Damm.

Linder, A. (2019). *Profesjonell relasjonskompetanse: Stjernestunder i det relasjonelle universet*. Oslo: Pedagogisk Forum.

Lund, I. (2015). «De er jo bare barn»: *Om barnehagebarn og mobbing*. Oslo: Pedlex.

Lund, I. & Helgeland, A. (2016). *Mobbing i barnehagen: Anerkjennelse som forebygging*. Oslo: Pedlex.

Pape, K. (2000). «Æ trur dem søv». Oslo: Kommuneforlaget.

Pape, K. (2002). *Fra ord til handling - fra handling til ord: Rammeplanen - kvalitet og dokumentasjon i barnehagen*. Oslo: Kommuneforlaget.

Ruud, E. B. (2010). *Jeg vil også være med: Lekens betydning for barns trivsel og sosiale læring i barnehagen*. Oslo: Cappelen Damm.

Stette, Ø. (Red.). (2020). *Ny mobbelov for barnehager: Psykososialt barnehagemiljø*. Oslo: Pedlex.

Öhman, M. (2019). *Innenfor og utenfor: Barns relasjonsarbeid, voksnes ansvar*. Oslo: Pedagogisk Forum.

ARTIKLER OG RAPPORTER

Bae, B. (2016). [Å se barn som subjekt - noen konsekvenser for pedagogisk arbeid i barnehage.](#)

Lund, I. (Red.). (2015). [Hele barnet, hele løpet; Mobbing i barnehagen.](#)

Læringsmiljøsenderet. (2020). [De yngste barna i barnehagen.](#)

Læringsmiljøsenderet. (2018). [Hva er begynnende mobbeatferd?](#)

NETTSIDER

Vestfold og Telemark fylkeskommune. (2019, 12. juni). Mobbeombud. Hentet fra <https://www.vtfk.no/meny/tjenester/opplaring-og-folkehelse/elev-og-larling-mobbeombud/mobbeombud/>

Utdanningsdirektoratet. (2017, 10. januar). Å bli utsatt for mobbing – en kunnskapsoppsummering om konsekvenser og tiltak. Hentet fra <https://www.udir.no/tall-og-forskning/finn-forskning/rapporter/a-bli-utsatt-for-mobbing--en-kunnskapsoppsummering-om-konsekvenser-og-tiltak/>

Læringsmiljøsenderet. (2020, 5. august). Konsekvenser av mobbing. Hentet fra <https://www.uis.no/nb/konsekvenser-av-mobbing>

NYHETSSAKER

Anette Snarby. (2017). [Slik mobbes barn i barnehagen.](#)

IDÉBANK

Barnehagene arbeider selvstendig med å skape og opprettholde et trygt og godt psykososialt miljø for sine barn, og de har ulike innfallsvinkler og arbeidsmetoder. Det finnes mye nyttig fagstoff og materiell til bruk i arbeidet. Her følger en liten idébank.

Sjekklistene er tenkt som utkast som kan bearbeides til egen barnehage.

SJEKKLISTE: BARNEHAGENS OPPVEKSTMILJØ				
	Ja/ alltid	Ofte	Ønskes mer av	Nei/ aldri
Reflekterer vi jevnlig over egen praksis i forhold til felles mål og verdier for vår barnehage?				
Har vi fokus på trivsel, likeverd og inkluderende fellesskap?				
Er miljøet blant personale og barn preget av gjensidig omsorg, anerkjennelse, varme og respekt?				
Er miljøet preget av trygghet med rom for humor, spontanitet, oppmuntring og glede?				
Er det rom for undring, spørsmål, uenighet og diskusjon?				
Legger vi til rette for et godt samarbeidsklima mellom personalet og alle foreldrene / foresatte?				
Har vi kompetanse og felles forståelse for hvordan vi skal forebygge og stoppe krenkelser og mobbing blant barna?				
Vet vi hva barnehageloven sier om mobbing og krenkelser, og hvordan vi skal håndtere det dersom noen blant de ansatte krenker eller mobber et barn?				

SJEKKLISTE: PERSONALET'S FORHOLD TIL BARNA				
	Ja/ alltid	Ofta	Ønskes mer av	Nei/ aldri
Arbeider vi for at hvert barn skal utvikle trygg tilknytning til sine omsorgspersoner i barnehagen gjennom trygghet, forutsigbarhet og stabilitet?				
Er vi bevisste egne følelser og hvordan vi kan regulere dem for å fremme gode relasjoner?				
Er det rom for at barna viser ulike følelser, at man kan være redd, sint, lei seg og glad?				
Legger vi til rette for, og verdsetter, barnas egne omsorgshandlinger?				
Har vi fokus på alle barnas positive sider og egenskaper?				
Er det noen barn som stadig får mer positiv oppmerksomhet enn andre?				
Er det noen barn som stadig får mer negativ oppmerksomhet enn andre?				
Er vi bevisste på å unngå å ignorere, avvise eller favorisere barn?				
Viser vi interesse for barna og det de har å fortelle, og støtter opp om deres initiativ?				
Støtter vi opp om barnas vennskap, og legger til rette for at alle barn skal ha lekekamerater?				
Er vi tilgjengelige og nær barna, og oppmerksomt til stede der barna leker?				
Veileder vi i lek og aktiviteter, slik at barna utvikler positive sosiale strategier i fellesskap?				
Kommuniserer vi det vi ønsker mer av, og den atferden vi ikke ønsker, med tydelighet og varme?				
Griper vi inn overfor uakseptabel atferd hos barna, og forhindrer at negative sosiale mønstre får utvikle seg?				
Er vi tydelige på at det er negative handlinger vi ikke aksepterer, og at barnet er like verdifullt?				

Viser vi gjennom holdninger og handlinger at vi bryr oss om hvordan barna har det?				
Er vi gode rollemodeller for barna og behandler dem og hverandre med respekt, toleranse og omsorg?				

PROSEDYRE VED MISTANKE OM MOBBING I BARNEHAGEN

Melding om mistanke om mobbing kan komme fra både barn, foreldre/foresatte, ansatte og andre. Den kan være skriftlig, muntlig eller digital.

Mobbing av barn i barnehagen er handlinger fra voksne og/eller andre barn som krenker barnets opplevelse av å være en betydningsfull person for fellesskapet.

Prosedyre	Ansvar	Utført, dato
Den som får informasjon eller kjennskap til mobbing skal informere nærmeste leder, så raskt som mulig.	Alle	
Styrer skal informere når det er mistanke om mobbing. Alle meldinger om mobbing skal dokumenteres av styrer etter informasjon fra pedagogisk leder.	Den som tar imot melding/observerer mobbing. Styrer	
Informasjon til de ansatte som er involverte i barnegruppen på avdelingsmøte eller i eget møte, ved behov informeres hele barnehagen. Beskriv så konkret som mulig hva som har skjedd og hva man tenker skal gjøres og hva som har blitt gjort. Bli enige om tiltak videre.	Pedagogisk leder- i samarbeid med styrer.	
Foreldre til involverte barn skal informeres og tas med på råd. Ha fokus på hjemmet sin opplevelse av eget barn og andre barns trivsel og læringsmiljøet i barnehagen.	Pedagogisk leder- i samarbeid med styrer.	
Gjennomfør barnesamtaler med involverte barn. Gjennomfør observasjoner av barn og ansatte på avdelingen. Alt skal dokumenteres.	Pedagogisk leder- i samarbeid med styrer.	
Nytt avdelingsmøte etter 1-2 uker; <ul style="list-style-type: none"> • Evaluering av situasjonen – hvordan går det? • Gjennomgang av observasjoner • Gjennomgang av samtaler med barn og foreldre Videre tiltak; <ul style="list-style-type: none"> • Informasjon til de involverte foreldrene om status • Evt. gjennomføring av nye samtaler ved behov 	Pedagogisk leder- i samarbeid med styrer. Andre ansatte på avdelingen.	

Ny evaluering og oppfølging minimum en gang hver måned, til saken er løst.	Pedagogisk leder- i samarbeid med styrer.	
Dersom saken ikke er løst etter 3 måneder, skal man involvere andre samarbeidspartnere	Styrer	

PROSEDYRE VED MOBBING I BARNEHAGEN

Denne skal benyttes dersom det er avklart at det skjer mobbing.

Mobbing av barn i barnehagen er handlinger fra voksne og/eller andre barn som krenker barnets opplevelse av å være en betydningsfull person for fellesskapet.

Prosedyre	Ansvar	Utført, dato
<p>Personale:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tydelige voksne som gjør klare og forståelige grenser for hvilken oppførsel som er akseptabel • Det er den voksne sitt ansvar å gripe inn når en observerer adferd eller handlingar som er krenkende • Systematisk observasjon og kartlegging av barnas atferd mot hverandre • Observere ansattes adferd og holdninger • Eget møte for å informere om det som er observert/kartlagt • Utarbeide tiltak • Nytt møte for å evaluere tiltak som er gjennomført, og vurdere om nye tiltak skal settes inn • God kommunikasjon med foreldre/foresette under hele prosessen 	<p>Alle</p> <p>Alle</p> <p>Pedagogisk leder</p> <p>Pedagogisk leder/ styrer</p>	
<p>Barn:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Det skal gjennomføres en samtale med den som har blitt mobbet, krenket eller utestengt i en trygg gruppe eller individuelt. • Foreldrene skal orienteres om dette. Vær nøye med å gi barnet støtte og forståelse for vonde følelser. <p>Tiltaket må holde fokus på de ansatte og foreldre/foresatte sitt ansvar for å forebygge og stoppe begynnende mobbeatferd;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hjelp barna med å sette ord på egne følelser, og å sette seg inn i hva andre føler og hvordan de opplever situasjonen • Legge til rette for positivt samspill gjennom små og bevisst sammensatte lekegrupper • Tema i samlinger <p>Man må alltid ta utgangspunkt i barnas alder og modning</p>	<p>Pedagogisk leder i samråd med styrer</p>	
<p>Foreldre:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Styrer og pedagogisk leder vurderer hvem i foreldregruppa som skal informeres og direkte involveres • Gjennomføring av samtaler med foreldre som er direkte involvert. Viktig å ha fokus på hva foreldre kan bidra med • Ha felles foreldremøte på avdelingen ved behov 	<p>Pedagogisk leder og styrer</p>	

<ul style="list-style-type: none"> • Tema på foreldremøte med fokus på hvordan hjem og barnehage kan samarbeide for å forebygge og stoppe mobbing • Handlingsplanen skal gjøres kjent for alle foreldre • Følge opp tiltak hjemme • Møte med de involverte foreldrene, der tiltaksplan blir evaluert 		
Dersom mobbingen ikke tar slutt, vil en mer omfattende oppfølging involvere styrer, PPT og/eller andre instanser	Styrer	

For dokumentasjon skal det brukes;

- Logg – beskrivelse av situasjoner
- Referat – alle møter skal refereres, konklusjoner må komme frem.
- Observasjon – av ansatte og barn
- Tiltaksplan – som viser varighet og innhold
- Evaluering – som viser hva som fungerer og ikke, samt videre avtaler.

Notat fra samtale

Dato:

Tilstede:

Saken gjelder:

Eventuelle avtaler:

Underskrift:

Underskrift:

Referat fra møter vedrørende utestengelse/krenking/mobbing

Skjema skal oppbevares i barnets arkivmappe (kopi til foreldre)

Dato for møtet:		Tilstede:	
Dato for oppfølging:			
Beskrivelse av saken:	Tiltak:	Ansvar:	
Underskrift pedagogisk leder:		Underskrift leder:	
Underskrift foreldre:		Underskrift foreldre:	

Observasjon- /kartleggingslogg

Hva er sett/hørt:	Hvem gjelder det?	Dato/Sign:

Tiltaksplan

Kort beskrivelse av saken:

Tiltak:

Ansvar:

Evaluering:

Dato/Sign:

Informasjon

- Utdanningsdirektoratet: Barnehagemiljø.
<https://www.udir.no/laring-og-trivsel/barnehagemiljo/>
- Utdanningsdirektoratet: Film – Inkluderende lekemiljø.
<https://www.udir.no/laring-og-trivsel/stottemateriell-til-rammeplanen/film-inkluderende-lekemiljo/>
- Læringsmiljøsenderet: Slik kan barnehager jobbe med mobbing.
<https://www.uis.no/nb/slik-kan-barnehager-jobbe-med-mobbing>
- Læringsmiljøsenderet: Film – Begynnende møbbeatferd i barnehagen.
<https://www.youtube.com/watch?v=6YbdNDE4Tos>
- Foreldreutvalget for barnehager (FUB): Mobbing i barnehagen.
<https://www.fubhg.no/mobbing.179541.no.html>
- Partnerskap mot mobbing.
<https://www.partnerskapmotmobbing.no/>
- Organisasjonen Voksne for Barn: Mobbing.
<https://vfb.no/rad-og-tips/tema/mobbing/>
- Nasjonalt kunnskapssenter for barnehager (NKFB): Innsiktsrapport om mobbing i barnehagen. Rapport og pedagogisk opplegg under utarbeidelse.
<https://www.nkfb.no/innsiktsrapport-om-mobbing-i-barnehagen/>

Se også litteraturliste bakerst i planen.

Materiell

- Rollemodeller mot mobbing. Redd Barna.
<https://www.reddbarna.no/rollemodeller>
- Dialogmodellen. Utgangspunkt i forskningsprosjektet “Hele barnet, hele løpet, mobbing i barnehagen”.
<https://dialogmodellen.no/>
- Bok med materiell: Relasjonsskjema med fargekoder.
Pape, K. (2002). *Fra ord til handling - fra handling til ord: Rammeplanen - kvalitet og dokumentasjon i barnehagen*. Oslo: Kommuneforlaget.
- Profesjonelt relasjonsarbeid: En verktøykasse til refleksjon over relasjoner. Anne Linder.
Tilgjengelig på <https://www.barnehageforum.no/>
- SMARToppvekst. Tønsberg kommune.
<https://smartoppvekst.no/>
- Småsteg. Committee for Children, Info Vest Forlag.
<https://www.infovestforlag.no/products/smasteg-barnehage-4-6-ar>
Grønne tanker – glade barn. Solfrid Raknes.
<https://www.gyldendal.no/faglitteratur/psykisk-helse/generell/groenne-tanker-glade-barn/p-130301-no/>

Litteratur for barn:

- Gunilla Bergström: Albert og udyret
 - Gunilla Bergström: Hvem kan redde Albert Åberg?
 - Gunilla Bergström: Albert og Milla
 - Tor Åge Bringsværd: Karsten liker å danse
 - Tor Åge Bringsværd: Når to er sinte på hverandre
 - Kaia, Bendik og Trond Brønne: Fremmed
 - Trond Brønne: Venner
 - Tone Lie Bøttinger: Min storebror åpen
 - Emma Chichester Clark: Slutt å erte!
 - Eva Eriksson: Den nye jakka
 - Else Færden: Den stygge drageungen
 - Guido van Genechten: Rikki
 - Jana Novotny Hunter: Jeg har følelser
 - Gry Kappel Jensen: Wilbur – den gule katten
 - Lena Klefelt: Otto og Joppa
 - Paul Leer-Salvesen: Fy Fabian
 - Stefan Ljungqvist: Piggtråd-Pelle
 - Ingrid Lund: Mattias er alene
 - Egon Mathiesen: Katten med de blå øynene
 - Janne Nerheim: Englatrollet Elea
 - Camilla Otterlei: Kunsten å møte en bjørn
 - Morten N. Pedersen: Bo blir til overs
 - Fiona Rempt: Super-venner
 - Hanne K. Rohde: Kråka som hadde høydeskrekk
 - Kari Stai: Jakob og Neikob
 - Birgitta Stenberg: Billy og sinte Lotta
 - Birgitta Stenberg: Bjørn drar på landet
 - Mats Wänblad: Lilleving
-
- Eventyr: Den stygge andungen, Snøhvit, Askepott

